

Η συμβολή της συνεργασίας των εκπαιδευτικών στην επαγγελματική τους ανάπτυξη

The contribution of collaboration in teachers' professional development

Μαρία Σπηλιοπούλου, Δασκάλα Ειδικής Αγωγής, Απόφοιτος Μεταπτυχιακού Προγράμματος Ε.Α.Π. «Σπουδές στην Εκπαίδευση», mspili@hotmail.com

Αθανασία Λακοπούλου, ΕΔΙΠ ΑΣΠΑΙΤΕ, Καθηγήτρια-Σύμβουλος Ε.Α.Π., nasiadako@gmail.com.

Maria Spiliopoulou, Special Education Teacher, MA in Education (Hellenic Open University),
mspili@hotmail.com

Athanasia Dakopoulou, Laboratory Teaching Staff-School of Pedagogical and Technological Education,
Associate Lecturer at the Hellenic Open University, nasiadako@gmail.com.

Abstract: Professional development seeks to improve teachers' performance. To this end we suggest that the building of collaborative relations amongst those engaged professionally on a daily basis has much to offer. The article attempts to elaborate a conceptual framework for teachers' collaboration and to identify potential benefits for their professional development.

In particular, it explores primary school teachers' perceptions of school-based collaborative relations with their colleagues as well as the professional development of each one of them. The survey was conducted between April and May 2020, the sample consisted of a small number of teachers and data we obtained by means of a questionnaire.

Teachers acknowledged a series of benefits that accrued from collaborative relations with their colleagues such as lack of isolation feelings, professional satisfaction, security, decrease of workload, renewal of ideas, adoption of new teaching approaches and reflexivity. Thus, the research corroborates previous studies that highlight collaboration as catalyst for teachers' professional development and education improvement.

Keywords: professional development, collaboration, primary school teachers

Περίληψη: Η επαγγελματική ανάπτυξη αποτελεί ζητούμενο, που θα ενισχύσει τους εκπαιδευτικούς στην προσπάθεια για βελτίωση της αποδοτικότητάς τους. Στην προσπάθεια αυτή, προτείνεται ως επιλογή, η ανάπτυξη συνεργασιών με ανθρώπους που εμπλέκονται στην επαγγελματική τους καθημερινότητα. Στο άρθρο επιχειρείται η εννοιολογική προσέγγιση της συνεργασίας των εκπαιδευτικών και η περαιτέρω εμβάθυνση στα οφέλη και τη σύνδεσή της με την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών.

Σκοπό της παρούσας έρευνας αποτελεί η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για τη σχέση ανάμεσα στην ανάπτυξη συνεργασιών με συναδέλφους εντός της σχολικής μονάδας και της επαγγελματικής ανάπτυξης του καθενός από τους συμμετέχοντες. Η έρευνα είναι επισκοπική, δειγματοληπτική, μικρής κλίμακας και

τα δεδομένα συλλέχθηκαν κατά τη διάρκεια της περιόδου Απριλίου και Μαΐου 2020 από εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με χρήση του ερωτηματολογίου ως ερευνητικού εργαλείου.

Αναδείχθηκαν μια σειρά από οφέλη που οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν πως αποκομίζουν μέσα από τη συνεργασία τους με συναδέλφους, όπως η έλλειψη αισθήματος απομόνωσης, η επαγγελματική ικανοποίηση, το αίσθημα ασφάλειας, η μείωση του εργασιακού φόρτου, η ανανέωση των ιδεών, η υιοθέτηση νέων διδακτικών προσεγγίσεων και ο αναστοχασμός. Ως εκ τούτου, η έρευνα επιβεβαιώνει πρότερα ερευνητικά ευρήματα που αναδεικνύουν τη συνεργασία ως σημαντικό παράγοντα επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών και βελτίωσης του εκπαιδευτικού έργου.

Λέξεις κλειδιά: επαγγελματική ανάπτυξη, συνεργασία, εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

Εισαγωγή

Στα σύγχρονα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα προκύπτει η ανάγκη εμπλουτισμού γνώσεων και δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών με τρόπους ποικίλους και αποδοτικούς. Οι ανάγκες διευρύνονται και ο εκπαιδευτικός βρίσκεται στη θέση να αναζητά από μόνος του λύσεις, που σχετίζονται με τη διαμόρφωση της επαγγελματικής του ταυτότητας, συμπεριλαμβάνοντας την αυτοεικόνα του, τα κίνητρα και την προσωπική του αντίληψη για τον ρόλο του (Παπαναούμ & Λιακοπούλου, 2014). Η επαγγελματική ανάπτυξη αποτελεί ζητούμενο, που θα ενισχύσει τον εκπαιδευτικό στην προσπάθεια για βελτίωση της αποδοτικότητάς του. Στην προσπάθειά του αυτή, προτείνεται ως επιλογή, η ανάπτυξη συνεργασιών με ανθρώπους που εμπλέκονται στην επαγγελματική του καθημερινότητα. Εκκινώντας από αυτή τη συνθήκη, σκοπό της παρούσας έρευνας αποτελεί η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για τη σχέση ανάμεσα στην ανάπτυξη συνεργασιών με συναδέλφους εντός της σχολικής μονάδας και της επαγγελματικής ανάπτυξης καθενός από τους συμμετέχοντες. Το θέμα δεν έχει απασχολήσει στη γενική του μορφή, ερευνητικά, στην Ελλάδα, πέρα από τη μελέτη περιπτώσεων που αφορούν συγκεκριμένες και δομημένες μορφές συνεργασίας των εκπαιδευτικών (Ευφραιμίδου, 2014· Καραβοκώρη, 2019· Κοτίνη & Τζελέπη, 2016· Ντινοπούλου & Ανδριοπούλου, 2015· Ξάνθη, 2015).

1. Η επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών

Η Evans (2008) επιχειρώντας να δώσει τον ορισμό της επαγγελματικής ανάπτυξης, που εφαρμόζεται από ατομικό σε επαγγελματικό επίπεδο, την περιγράφει ως μια ενίσχυση του επαγγελματισμού, αλλά και του επαγγελματικού προσανατολισμού των ατόμων που ασκούν ένα επάγγελμα. Πιο συγκεκριμένα, είναι η διαδικασία που μέσα από την υιοθέτηση αλλαγών στις επαγγελματικές πρακτικές, ενδυναμώνει το επαγγελματικό κύρος, τονώνει το επάγγελμα και τη διαδικασία εξέλιξης ενός συνόλου τομέων, όπως οι γνώσεις, οι δεξιότητες και οι

πρακτικές που απαιτούνται σε κάθε είδους επαγγελματική ενασχόληση και είναι εφαρμόσιμη σε διαφορετικές ομάδες επαγγελματιών.

Χαρτογραφώντας την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών, μπορούμε να πούμε ότι πρόκειται για μια άλλοτε υποκειμενική και άλλοτε αντικειμενική διαδικασία, που μπορεί να εσωτερικευθεί από τον εκπαιδευτικό, αλλά και να εφαρμοστεί και από εξωτερικούς φορείς (Evans, 2002). Πρόκειται για μια διαρκή διαδικασία παραγωγής μάθησης, μέσα από την οποία καταφέρνουν οι εκπαιδευτικοί να καταστούν ικανοί σχετικά με το "τι γνωρίζουν" και "τι μπορούν να καταφέρουν" έτσι ώστε να ανταποκριθούν στον επαγγελματικό ρόλο που έχουν αναλάβει. Συνεπώς αποτελεί μια καθαρά προσωπική υπόθεση, που συμβάλλει στη διαμόρφωση της ατομικής επαγγελματικής ταυτότητας. Πρόκειται για την επαγγελματική εξέλιξη στην οποία μπορεί να φτάσει κάποιος εκπαιδευτικός, ο οποίος βρίσκεται σε μια διαρκή διαδικασία απόκτησης νέων εμπειριών και αναθεώρησης των διδακτικών του πρακτικών (Glatthorn, 1995, *οπ. αναφ. στο Ξάνθη, 2015, σ.452*). Η εξέλιξη της συνδέεται με τον βαθμό αποδοχής αλλά και οικιοθελούς υιοθέτησης της αλλαγής και δεν μπορεί, σε καμία περίπτωση, να υλοποιηθεί παρά τη θέληση των εκπαιδευτικών. Τονίζεται, όμως, πως ο προσανατολισμός της επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών οφείλει να βρίσκεται σταθερά στραμμένος προς τη βελτίωση του επιπέδου μάθησης των μαθητών (Bredeson, 2000).

Η έννοια της επαγγελματικής ανάπτυξης συναντάται έχοντας διαφορετικό περιεχόμενο ανάλογα με τον σκοπό που υπηρετεί (Υφαντή & Βοζαΐτης, 2009). Έτσι, μπορεί να θεωρηθεί ως το σύνολο των ενεργειών ενός εκπαιδευτικού, προκειμένου να αποκτήσει γνώσεις και δεξιότητες σε θέματα που άπτονται του γνωστικού και παιδαγωγικού του ενδιαφέροντος, προσθετικά σε όσα αποκτήθηκαν κατά τη διάρκεια των προπτυχιακών του σπουδών, ως την ανάπτυξη της ικανότητάς του για διδασκαλία, την υιοθέτηση συνεργατικών πρακτικών, καθώς και ως τη δυνατότητα βαθιάς αντίληψης του ρόλου που διαδραματίζει στον κοινωνικό χώρο (Fullan&Hargreaves, 1992).

Η διαρκής επαγγελματική ανάπτυξη αποτελεί το μέσο για την ανάπτυξη σε προσωπικό επίπεδο, για την εξασφάλιση ελέγχου και ασφάλειας στους όχι και τόσο ασφαλείς σύγχρονους εργασιακούς χώρους, ως απόδειξη ότι οι επαγγελματίες έχουν εξασφαλίσει την ανανέωση των γνώσεών τους σε τομείς που εξελίσσονται γοργά (Friedman&Philips, 2004).

Παράλληλα, η επαγγελματική ανάπτυξη συντίθεται από ένα σύνολο πολύπλοκων διεργασιών, που απαιτεί από τον εκπαιδευτικό να συμμετάσχει γνωστικά και συναισθηματικά, σε ατομικό ή ομαδικό πλαίσιο. Αυτό προϋποθέτει να έχει τη διάθεση και τη δυνατότητα να διερευνήσει τις πεποιθήσεις που κυριαρχούν, καθώς και να εξετάσει και να επιλέξει τις πλέον κατάλληλες εναλλακτικές λύσεις, προκειμένου να επιτύχει τη βελτίωση και την αλλαγή. Απαραίτητη συνθήκη είναι η ύπαρξη ευνοϊκού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος και της ανάλογης αναπτυξιακής κουλτούρας. Όλα αυτά επηρεάζονται από το είδος των στόχων που τίθενται και το είδος των αναγκών των ίδιων των εκπαιδευτικών, αλλά και των μαθητών τους (Avalos, 2011). Έτσι κι αλλιώς η απόφαση για τη διαφοροποίηση της πρακτικής βρίσκεται στα χέρια των ίδιων των εκπαιδευτικών γι' αυτό και η επαγγελματική τους ανάπτυξη συμβάλλει στην

αναβάθμιση της ποιότητας των εμπειριών της μάθησης και παρέχει την ευκαιρία για περισσότερες και σημαντικότερες επιτυχίες (Day, 1999). Χρειάζεται βέβαια να επισημανθεί ότι η επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να λειτουργεί ανεξάρτητα από την παροχή υποστήριξης από το σύνολο του εκπαιδευτικού συστήματος προκειμένου να μπορέσει να διατηρηθεί η εργασία ως συλλογική λειτουργία (Ψαράς, 2015).

2.Η συνεργασία των εκπαιδευτικών

Η συνεργασία των εκπαιδευτικών μπορεί να οριστεί ως η αλληλεπίδραση που συμβαίνει μεταξύ συναδέλφων σε επαγγελματικό επίπεδο και στοχεύει στην αναβάθμιση της εκπαίδευσης στα πλαίσια της τάξης, παίρνοντας διαφορετικές μορφές κάθε φορά (Johnson-Tsai, n. d.). Αποτελεί ένα είδος εξυπηρέτησης ανάμεσα σε δύο άτομα, τα οποία προτίθενται να αλληλοϋποστηρίξουν την αυτονομία τους στον επαγγελματικό τομέα (Hederson, 1996, οπ. αναφ. στο Irwin&Farr, 2004, σ.345), καθώς και ένα αποτελεσματικό μέσο για την ανάδειξη του εκπαιδευτικού δυναμικού στο σχολικό περιβάλλον.

Η αποτελεσματική συνεργασία προκύπτει μέσα από την ενθάρρυνση για επαναλαμβανόμενες παρατηρήσεις και ανατροφοδότηση από το σύνολο των συναδέλφων, στην οποία η κουλτούρα για συμμετοχή, η διαλογική συζήτηση, η διάθεση για πειραματισμό και η καλόπιστη κριτική αποτελεί μια διαρκή προσπάθεια. Σχετίζεται με το είδος της αλληλεπίδρασης που αναπτύσσεται ανάμεσα σε άτομα, τα οποία, παρόλο που δεν χαρακτηρίζονται από ισοτιμία μεταξύ τους, στο συγκεκριμένο θέμα είναι ίσα. Έτσι συνεργάζονται, είτε με στόχο να καταλήξουν σε κοινές απαντήσεις πάνω σε ένα πρόβλημα (Baker, 2015), είτε επιδρούν από κοινού στα πλαίσια της ομάδας καθώς επιχειρείται η ολοκλήρωση ενός συγκεκριμένου έργου (Vangriekenetal., 2015).

Επιπρόσθετα, η συνεργασία αναφέρεται στις κοινές αξίες που αποκτούν οι εκπαιδευτικοί μέσω της εκμάθησης, οι οποίες επηρεάζουν τη διδακτική πρακτική, καθώς και την επίτευξη των μαθησιακών στόχων των μαθητών (Shakenova, 2017) βελτιώνοντας με αυτόν τον τρόπο την ποιότητα της διδασκαλίας τους (Cordingley et. al., 2003). Συνήθως οργανώνεται αυθόρμητα από τους εκπαιδευτικούς με την πιθανή υποστήριξη του διευθυντή του σχολείου, βασιζόμενη στον εθελοντισμό, προσανατολισμένη στην ανάπτυξη, λαμβάνει χώρα σε οποιοδήποτε χώρο και χρόνο και μπορεί να έχει απρόβλεπτα αποτελέσματα (Hargreaves, 1994, οπ. αναφ. στο Schakenova, 2017, σ.34). Συμπληρωματικά, η συνεργασία μπορεί να συμβάλει στη μείωση του φόρτου εργασίας των εκπαιδευτικών ακολουθώντας μια διαδικασία μοιράσματος υλικού και προσφέροντας και άλλου είδους υποστήριξη στους συναδέλφους (Shakenova, 2017). Θεωρείται όμως και το μέσο με το οποίο θα βγουν οι εκπαιδευτικοί από την απομόνωση που βιώνουν κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας, θα έχουν επιτυχίες και κοινές αξίες (Schleifer et. al., 2017). Επιπλέον, στο πλαίσιο της συλλογικής εργασίας εκπαιδευτικών διαφορετικών ειδικοτήτων δίνεται βαρύτητα στη

διεπιστημονικότητα και προκύπτει μια πιο εξωστρεφής διάθεση στη σχολική μονάδα (Μπρίνια, 2008).

3. Η σχέση της συνεργασίας των εκπαιδευτικών με την επαγγελματική τους ανάπτυξη

Σε ποιο βαθμό, όμως, θεωρούν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί ότι η ανάπτυξη συνεργασιών στο επαγγελματικό τους περιβάλλον μπορεί να τους βοηθήσει να αναπτυχθούν επαγγελματικά και κάτω από ποιες προϋποθέσεις μπορεί να καταστεί δυνατό να επιδράσει η συνεργασία τους στην επαγγελματική τους ανάπτυξη;

Η υιοθέτηση συνεργατικών πρακτικών θεωρείται ότι έχει εξέχουσα σημασία για την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών (Goddard, Goddard&Tschannen- Moran, 2007, οπ. αναφ. στο Johnston&Tsai, n. d., σ.2). Πρόκειται για μια συστημική διεργασία που υπηρετεί συγκεκριμένους σκοπούς εμπλέκοντας το σύνολο συνήθως των μελών του συλλόγου των διδασκόντων και έχει ως βασικό στόχο τη βελτίωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων των μαθητών (Goker, 2006). Έτσι η συνεργασία εντός σχολείου αλλά και εκτός αυτού με άλλα σχολεία και οργανισμούς προβάλλεται ως ισχυρό πλεονέκτημα (King&Newmann, 2001, οπ. αναφ. στο Duncombe&Armour, 2004, σ.7-8).

Σε όσες περιπτώσεις σχολείων η υποστήριξη προς τους εκπαιδευτικούς είναι τακτική μέσω ευκαιριών για συνεργασία, δίνεται η δυνατότητα για ανάπτυξή τους, επιτρέποντας έτσι στο σύνολο των μαθητών να αποκομίσουν θετικά οφέλη από τα αυξημένα προσόντα των εκπαιδευτικών (Ingersoll&Kralik, 2004 οπ. αναφ. στο Johnston&Tsai, n.d., σ.1).

Καθώς αναπτύσσονται οι συνεργατικές πρακτικές προσφέρεται η ευκαιρία να ασκηθεί κριτική, να υπάρξει καλύτερη οργάνωση και κατανόηση και τελικά να αναμορφωθεί με σταδιακούς ρυθμούς το διδακτικό ρεπερτόριο των εκπαιδευτικών. Πρόκειται για διαδικασίες που είναι αμφίδρομες και μπορούν να οδηγήσουν το άτομο στο να αναστοχαστεί, έτσι ώστε να προκληθεί η επανάδραση (Σπανάκη & Ράπτης, 2015). Στο πλαίσιο της ομάδας, δίνεται η δυνατότητα οι εκπαιδευτικοί να εκφράσουν με ασφάλεια κάθε είδους αβεβαιότητα και αμφιβολία. Το πολύ καλό επίπεδο επικοινωνίας πρέπει να χαρακτηρίζει την ομάδα και είναι χρήσιμο να κυριαρχεί η αντίληψη ότι όλοι οι συμμετέχοντες διαθέτουν γνώσεις για τα θέματα που τους απασχολούν. Το να μοιράζονται τις ευθύνες είναι μια κοινώς αποδεκτή άποψη, αφού έτσι ελαττώνεται η πίεση που νιώθουν από τις επαγγελματικές υποχρεώσεις (Steyn, 2017).

Οι νέοι εκπαιδευτικοί, αλλά όχι μόνο αυτοί, σίγουρα εξελίσσουν τις ικανότητές τους όταν η σχολική κουλτούρα υποστηρίζει τη συνεργατική διδασκαλία και μάθηση. Η αποτελεσματικότητα σε συλλογικό επίπεδο είναι δυνατόν να προκύψει, εάν και εφόσον παρέχεται η απαιτούμενη υποστήριξη στους εκπαιδευτικούς να λάβουν μέρος σε διδακτικές επιλογές μέσα από συνεργασίες. Μιας τέτοιας μορφής υποστήριξη μπορεί να ενισχύσει την εμπιστοσύνη που νιώθουν οι εκπαιδευτικοί, τα συναισθήματα ετοιμότητάς τους, καθώς και ένα σύνολο από δεξιότητες που πιθανόν να αναπτύξουν (Planche&Donohoo, 2018).

Επομένως, δημιουργείται η δυνατότητα να παραχθεί γνώση, να γίνει ανταλλαγή καλών πρακτικών, να υπάρξει διαρκής ανατροφοδότηση και οι εκπαιδευτικοί να αναστοχάζονται συστηματικά, ώστε να συντελέσουν σημαντικά στην αναβάθμιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Ξάνθη, 2015). Η σημαντικότητα της συλλογικής εργασίας που μπορεί να υιοθετηθεί από έναν σχολικό οργανισμό και αποσκοπεί σε κάτι συγκεκριμένο, μέσα από μια σειρά μεθόδων επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης των μελών της, είναι δυνατό να οδηγήσει τελικά στην επαγγελματική τους ανάπτυξη (Κοτίνη & Τζελέπη, 2016). Απαιτείται, όμως, εκπαίδευση των εκπαιδευτικών για το πώς θα καταφέρουν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της συνεργασίας με συναδέλφους (Miller- Burden, 2007). Η καλλιέργεια συνεργατικής κουλτούρας φαίνεται πως αποτελεί προαπαιτούμενο για την επίτευξη του στόχου της επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών.

4.Η μεθοδολογία της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση του κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης θεωρούν ότι η συνεργασία, ως επιλογή στον επαγγελματικό τους βίο, σχετίζεται και επιδρά στην επαγγελματική τους ανάπτυξη. Η έρευνα είναι επισκοπική, μικρής κλίμακας, διότι αυτό που επιδιώκεται είναι να προσδιοριστούν οι σχέσεις που ισχύουν μεταξύ συγκεκριμένων μεταβλητών στη δεδομένη κατάσταση (Cohen, Manion&Morrison, 2008). Επιπλέον πρόκειται για μια δειγματοληπτική έρευνα, αφού προσδοκούμε μέσω αυτής να προσδιοριστούν οι αντιλήψεις των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών και να αποτυπωθούν οι ανάγκες τους (Creswell, 2011, 452).

Τα δεδομένα συλλέχθηκαν κατά τη διάρκεια της περιόδου Απριλίου και Μαΐου 2020 από 158 εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης με χρήση του ερωτηματολογίου ως ερευνητικού εργαλείου. Επιλέχθηκε η βολική δειγματοληψία (Cohenetal., 2008) και οι ερωτήσεις που χρησιμοποιήθηκαν ήταν κλειστού τύπου, ώστε να διευκολυνθεί η διαδικασία της ανάλυσης των αποτελεσμάτων και να περιοριστεί ο χρόνος απάντησής τους (Κυριαζή, 2011).

Χρησιμοποιήθηκε η επαγωγική στατιστική ανάλυση, με τη «συνεργασία» να αποτελεί την ανεξάρτητη μεταβλητή και την «επαγγελματική ανάπτυξη» την εξαρτημένη. Αξιοποιήθηκε η μέθοδος χ^2 (Pearson X²), έχοντας ως επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας ή αλλιώς επίπεδο άλφα $p < 0,05$, προκειμένου να απορριφθεί η μηδενική υπόθεση σε περίπτωση μη συσχέτισής τους. Ως μηδενική υπόθεση ορίστηκε η μη ύπαρξη εξάρτησης της συνεργασίας των εκπαιδευτικών ως ανεξάρτητης μεταβλητής και της επαγγελματικής τους ανάπτυξης ως εξαρτημένης μεταβλητής. Η εναλλακτική υπόθεση που προσδιορίστηκε ήταν η ύπαρξη συσχέτισης της ανεξάρτητης με την εξαρτημένη μεταβλητή (Creswell, 2011).

Συμπεράσματα

Διερευνώντας την επίδραση της συνεργασίας των εκπαιδευτικών στην επαγγελματική τους ανάπτυξη προέκυψαν μια σειρά από οφέλη που οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν πως

αποκομίζουν μέσα από τη συνεργασία τους με συναδέλφους. Ορισμένα από αυτά παρουσιάζονται περισσότερο ενισχυμένα, ενώ άλλα όχι τόσο.

Μετά την εφαρμογή του ελέγχου χ^2 στις σχετικές ερωτήσεις διαπιστώνεται ότι η αξία p καταγράφεται κυρίως στο 0,00 με εξαίρεση μία περίπτωση στην οποία $p=0,02$. Συνολικά το $p<0,05$, άρα είναι στατιστικά σημαντικό. Επομένως η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται και γίνεται αποδεκτή η εναλλακτική. Από αυτό προκύπτει ότι η συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών συμβάλλει στο να αναπτυχθούν επαγγελματικά, αφού διαπιστώθηκε ότι νιώθουν λιγότερο απομονωμένοι, αισθάνονται ικανοποίηση ασκώντας το επάγγελμά τους, μπορούν να εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους, καταφέρνουν να ελαττώσουν την πίεση που νιώθουν από την εργασία τους, νιώθουν σε μεγάλο βαθμό ασφαλείς, υιοθετούν με άνεση τις αλλαγές, μπορούν και αναβαθμίζουν τις πρακτικές που χρησιμοποιούν, μπορούν να βλέπουν τα πράγματα μέσα από την οπτική περισσότερων ανθρώπων, έχουν τη δυνατότητα να αλληλοϋποστηριχθούν, ανανεώνουν τις ιδέες τους και έχουν την ευκαιρία να αναστοχαστούν. Σε μικρότερο ποσοστό, αλλά ωστόσο διατηρούμενο πάνω από 55% δείχθηκε ότι οι εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι όταν συνεργάζονται μειώνεται ο όγκος εργασίας τους, βελτιώνουν τις δεξιότητές τους στις Νέες Τεχνολογίες, μπορούν να προβάλλουν τη δουλειά τους και υιοθετούν νέες διδακτικές προσεγγίσεις. Άλλωστε κάτι τέτοιο προκύπτει και από προηγούμενες έρευνες, οι οποίες αναφέρουν τη συνεργασία των εκπαιδευτικών ως σημαντικό τρόπο μάθησης, ως αμυντικό μηχανισμό στη διαβαθμισμένη πίεση για καλύτερα αποτελέσματα, ως την αίσθηση της ασφάλειας που νιώθει κανείς ως μέλος μιας ομάδας. Παράλληλα, η ανάπτυξη συνεργατικών σχημάτων δίνει την ευκαιρία να μειώσουν τον υπερβολικά μεγάλο όγκο των εργασιακών τους υποχρεώσεων, παρέχοντάς τους ένα σύνολο από δεξιότητες που μπορούν να αναπτύξουν (Avalos, 2011, Planche&Donohoo, 2018, Τσάφος, χ. η., Vangriekenetal., 2015).

Η συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών βελτιώνει στο σύνολό της την εκπαιδευτική διαδικασία, και μπορεί να λειτουργήσει ως οδός για να βγουν οι εκπαιδευτικοί από την απομόνωση. Η έρευνα επιβεβαίωσε τα πρότερα ευρήματα πως τονώνεται η αυτοπεποίθηση των εκπαιδευτικών, εμπιστεύονται τις δυνάμεις τους στην αντιμετώπιση των προβλημάτων εντός τάξης (Ayubayeva, 2018), δέχονται υποστήριξη, ηθική και υλική και απουσιάζουν λιγότερο από την εργασία τους (Shakenova, 2017). Επιπλέον, δείχθηκε πως τονώνεται η αλληλοϋποστήριξη και η εμπιστοσύνη μεταξύ συναδέλφων (Planche&Donohoo, 2018), έτσι ώστε νιώθουν ικανοποίηση από το επάγγελμά τους, επικοινωνούν συχνότερα και εξελίσσονται οι δεξιότητές τους στον τεχνολογικό τομέα (Vangriekenetal., 2015). Παράλληλα, μπορούν να προτείνουν λύσεις σε προβλήματα (Forte&Flores, 2013), αποκτούν νέες ιδέες και προωθούν μια περισσότερο διερευνητική και ανταστοχαστική οπτική στις επαγγελματικές τους πρακτικές.

Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Στην παρούσα έρευνα η πρόθεση των εκπαιδευτικών να προβούν σε συνεργασίες ερευνήθηκε υπό το πρίσμα της επίδρασής της στο να αναπτυχθούν επαγγελματικά και να μπορέσουν να καταγράψουν οφέλη στην αποτελεσματικότητά τους. Δεν ήταν όμως εφικτό συγκεντρώνοντας τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας, να προβούμε σε γενίκευσή τους και τούτο διότι υπάρχει περιορισμός λόγω μεθοδολογικών ζητημάτων που σχετίζονται με τον δειγματοληπτικό της χαρακτήρα. Έτσι τα συμπεράσματα που προκύπτουν θα πρέπει να παρουσιάζονται με επιφυλακτική διάθεση και πιθανή προσωρινή ισχύ (Κυριαζή, 2011). Θα παρουσίαζε ιδιαίτερο ενδιαφέρον, όμως, από άποψη δυνατότητας γενίκευσης των αποτελεσμάτων, η διεξαγωγή μίας έρευνας αποτύπωσης των απόψεων των εκπαιδευτικών, αξιοποιώντας τη μεικτή ερευνητική μεθοδολογία. Η διερεύνηση του πλαισίου που διαμορφώνει τις κατάλληλες συνθήκες για την ανάπτυξη συνεργατικών πρακτικών, θα αποτελούσε επίσης ένα ενδιαφέρον θέμα. Επιπλέον ερευνητικές προτάσεις θα μπορούσαν να είναι η επέκταση και στη διερεύνηση των απόψεων και των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας, καθώς και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Θα μπορούσαν οι έρευνες αυτές να προσφέρουν σημαντικά ευρήματα, τα οποία θα επεκτείνονταν και θα χαρτογραφούσαν την εικόνα που κυριαρχεί και σε αυτές τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Έτσι θα δινόταν η δυνατότητα να καταλήξουμε σε γενικότερα συμπεράσματα για το σύνολο του εκπαιδευτικού συστήματος. Τέλος χρήσιμη θα ήταν και η σύγκριση μεταξύ των ευρημάτων των ερευνών των τριών βαθμίδων της εκπαίδευσης. Έχει δειχθεί ήδη βιβλιογραφικά και επιβεβαιώθηκε και από την παρούσα έρευνα ότι η συνεργασία αποτελεί κομβική συνιστώσα της επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών. Ως εκ τούτου, κρίνεται σκόπιμη η περαιτέρω διερεύνηση του πεδίου στοχεύοντας στη διεύρυνση των δυνατοτήτων βελτίωσης του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου, αλλά και του εργασιακού βίου των εκπαιδευτικών.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Avalos, B. (2011). Teacher professional development in Teaching and Teacher Education over ten years. *Teaching and Teacher Education*, 27 (1), 10-20. Retrieved by:<http://citeseerx.tpsu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.466.6330&rep=rep1&type=pdf>.
- Ayubayeva, N. (2018). *Teacher collaboration for professional learning: Case studies of three schools in Kazakhstan*. Retrieved by:<https://pdfs.semanticscholar.org/5f64/ac62436a5eb12370a22b2a0845bcfb76790c.pdf>
- Baker, M. (2015). *Collaboration in collaborative learning*. Retrieved by: file:///C:/Users/teo/Downloads/PREPRINT_MJBaker2015_ΕίναIssueIntStud_BiettAmici_CollaborationInCollaborativeLearning.pdf
- Bredeson, P. (2000). The school principal's role in teacher professional development. *Journal of in-Service Education*, 26 (2), 385-401. doi: 10.1080/13674580000200114

- Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Cordingley, P., Bell, M., Rundell, B., Evans, D. & Curt, A. (2003). *Evidence for Pollicy and Practice Information and Co-ordinating Centre*. Retrieved by: http://eppi.ioe.ac.uk/cms/Portals/0/PDF%20reviews%20and%20summaries/CPD_rv1.pdf
- Creswell, J. (2011). *Η Έρευνα στην Εκπαίδευση. Σχεδιασμός, Διεξαγωγή και Αξιολόγηση της Ποσοτικής και Ποιοτικής Έρευνας*. Περιστέρι: Ίων.
- Day, C. (1999). *Developing Teachers: The Challenges of Lifelong Learning*. Retrieved by: https://books.google.gr/books?id=_NaQAgAAQBAJ&pg=PR4&lpq=PR4&dq=EINAIBN075070747X&source=bl&ots=b32so510Fh&sig=ACfU3U0Aa3ckILUFqh0xE2EQV_41JdA3SQ&hl=el&sa=X&ved=2ahUKEwi0i_XV3vTnAhUHfBoKHZrnCRMQ6AEwAHoECA0QAQ#v=onepage&q=EINAIBN-0-7507-0747-X&f=false
- Duncombe, R. & Armour, K. (2004). Collaborative Professional Learning: from theory to practice. *Journal of in-service Education*, 30 (1), 141-166. Retrieved by: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13674580400200230>
- Evans, L. (2002). What's Teacher Development? *Oxford Review of Education*, 28 (1). Retrieved by: <https://www.researchgate.net/publication/261582114>.
- Evans, L. (2008). Professionalism, professionalism and the development of education professionals. *British Journal of Educational Studies*, 56 (1), 20-38. Retrieved by: <http://eprints.whiterose.ac.uk/4077/>
- Ευφραιμίδου, Σ. (2014). *Συνεργασία και επαγγελματική ανάπτυξη εκπαιδευτικών ειδικής και γενικής αγωγής μέσα σε διαδικτυακές επαγγελματικές κοινότητες μάθησης (Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας)*. Διαθέσιμο από τη βάση δεδομένων του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης (Κωδ. 38455).
- Friedman, A. & Philips, M. (2004). Continuing Professional Development: developing a vision. *Journal of Education and Work*, 17(3), 361-376. doi:10.1080/1363908042000267432
- Fullan, M. & Hargreaves, A. (1992). *What's Worth Fighting for? Working Together for Your School*. Retrieved by: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED342128.pdf>
- Goker, S. (2006). *Impact of peer coaching on self-efficacy and instructional skills in TEFL teacher education*. Retrieved by: <https://www.researchgate.net/publication/222795251>
- Irwin, J. & Farr, W. (2004). Collaborative school communities that support teaching and learning. *Reading & Writing Quarterly*, 20, 343-363. doi:10.1080=10573560490489829
- Johnston, W & Tsai, T. (n.d.). *The Prevalence of Collaboration Among American Teachers, National Findings from the American Teacher Panel*. Retrieved by: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2217.html

- Καραβοκύρη, Ε. (2019). *Διερεύνηση των επιμορφωτικών αναγκών εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για τη λειτουργία του Συλλόγου Διδασκόντων ως «ομάδα εργασίας»*. (Διπλωματική εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο). Διαθέσιμο στη βάση δεδομένων του ΕΑΠ (Κωδ.104858). <https://apothesis.eap.gr/handle/repo/43078>
- Κοτίνη, Ι., & Τζελέπη, Σ. (2016). Τα Δίκτυα Μάθησης που οργανώνονται με τη χρήση Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών συμβάλλουν στην Επαγγελματική Ανάπτυξη των Εκπαιδευτικών. *Μάθηση με τεχνολογίες*, 3. Ανακτήθηκε από http://mag.e-diktyo.eu/wp-content/uploads/2016/11/3epimorf_enilik2.pdf
- Κυριαζή, Ν. (2011). *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των Τεχνικών*. Αθήνα: Πεδίο.
- Miller, M., & Burden, R. (2007). Teacher-Teacher Collaboration, *Electronic Journal for Inclusive Education*, 2(1). Retrieved by: <https://corescholar.libraries.wright.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1077&context=ej>
- Μπρίνια, Β. (2008). *Management Εκπαιδευτικών Μονάδων και Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Αθ. Σταμούλης.
- Ντινοπούλου, Κ. & Ανδριοπούλου, Γ. (2015). Βαδίζοντας προς το σχηματισμό μιας ενεργούς κοινότητας μάθησης των εκπαιδευτικών: Μια πρόταση ενδοπεριφερειακής επιμόρφωσης από Σχολική Σύμβουλο, με βάση τις αρχές εκπαίδευσης ενηλίκων. Ανακοίνωση στο 2^ο Επιστημονικό Συνέδριο Πανελληνίας Ένωσης Σχολικών Συμβούλων, *Εκπαιδευτικές Πολιτικές για το Σχολείο του 21ου αιώνα*. Θεσσαλονίκη. Ανακτήθηκε από: [https://www.pess.gr/attachments/article/256/%CE%93%20%CE%A4%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82%20\(%CE%9D\)%20%20%CE%A0%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CE%BF%CF%85%20%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B5%CE%B4%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85.pdf](https://www.pess.gr/attachments/article/256/%CE%93%20%CE%A4%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82%20(%CE%9D)%20%20%CE%A0%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CE%BF%CF%85%20%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B5%CE%B4%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85.pdf)
- Ξάνθη, Χ. (2015). Κοινότητες μάθησης : εν δυνάμει μηχανισμοί για την ενθάρρυνση της συνεχιζόμενης επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών. Ανακοίνωση στο 2^ο Επιστημονικό Συνέδριο Πανελληνίας Ένωσης Σχολικών Συμβούλων, *Εκπαιδευτικές Πολιτικές για το Σχολείο του 21ου αιώνα*. Θεσσαλονίκη. Ανακτήθηκε από: [https://www.pess.gr/attachments/article/256/%CE%93%20%CE%A4%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82%20\(%CE%9D\)%20%20%CE%A0%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CE%BF%CF%85%20%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B5%CE%B4%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85.pdf](https://www.pess.gr/attachments/article/256/%CE%93%20%CE%A4%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82%20(%CE%9D)%20%20%CE%A0%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CE%BF%CF%85%20%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B5%CE%B4%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85.pdf)
- Παπαναούμ, Ζ & Λιακοπούλου, Μ. (2014). *Υποστηρίζοντας την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών: αρχές και πρακτικές της επιμόρφωσης*. Ανακτήθηκε από: http://www.diapoleina.auth.gr/epimorfotiko_uliko/images/pdf/keimena/odigos/paranaoum.pdf

- Planche, B., & Donohoo, J.A.M. (2018, Αύγουστος 27). The benefits of collaboration for beginning teachers. Retrieved by: <https://www.edcan.ca/articles/learning-and-teaching-together/>
- Σπανάκη, Ε. & Ράπτης, Ι. (2015). Επιμόρφωση εκπαιδευτικών μέσα από την Έρευνα Δράσης-το παράδειγμα της διαφοροποιημένης διδασκαλίας. Ανακοίνωση στο 2^ο Επιστημονικό Συνέδριο Πανελλήνιας Ένωσης Σχολικών Συμβούλων, *Εκπαιδευτικές Πολιτικές για το Σχολείο του 21ου αιώνα*. Θεσσαλονίκη. Ανακτήθηκε από: [https://www.pess.gr/attachments/article/256/%CE%93%20%CE%A4%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82%20\(%CE%9D\)%20%20%CE%A0%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CE%BF%CF%85%20%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B5%CE%B4%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85.pdf](https://www.pess.gr/attachments/article/256/%CE%93%20%CE%A4%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82%20(%CE%9D)%20%20%CE%A0%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CE%BF%CF%85%20%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B5%CE%B4%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85.pdf)
- Schleifer, D., Rinehart, C. & Yanch, T. (2017). Teacher Collaboration in Perspective: A Guide to Research. *San Fransisco: Public Agenda*. Retrieved by: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED591332.pdf>
- Shakenova, L. (2017). The Theoretical Framework of Teacher Collaboration. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 20 (2), σ.34-48. doi:10.5782/2223-2621.2017.20.2.3434
- Steyn, G. (2017). *Transformative learning through teacher collaboration: a case study*. doi.org/10.19108/KOERS.82.1.2220
- Τσάφος, Β. (χ.η.). *Υποστηρίζοντας την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών. Συμμετοχικές και δυναμικές μορφές επιμόρφωσης: θεωρητική πλαισίωση και πρακτικοί προσανατολισμοί*. Ανακτήθηκε από: http://www.diapol.auth.gr/epimorfotiko_uliko/images/pdf/keimena/odigos/tsafos.pdf
- Υφαντή, Α. & Βοζαΐτης, Γ. (2009). Η επιμόρφωση και η επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού ως στοιχεία ποιότητας στο εκπαιδευτικό έργο. *Παιδαγωγική-Θεωρία και πράξη*, 3, 31-46. Ανακτήθηκε από: <https://www.pedagogy.gr/images/tefxoi/teuxos3.pdf>
- Vangrieken, K., Dochy, F., Raes, E., Kyndt, E. (2015). Teacher collaboration: A systematic review. *Educational Research Review*, 15, 17-40. Retrieved by: <https://www.oecd.org/berlin/43541655.pdf>
- Forte, A. & Flores, M. (2013). Teacher collaboration and professional development in the Workplace: a study of Portuguese teachers. *European Journal of Teacher Education* 37 (1), 91-105, doi: 10.1080/02619768.2013.763791.
- Ψαράς, Χ. (2015). Αναπτύσσοντας Αποτελεσματικές Επαγγελματικές Κοινότητες Μάθησης. Ανακοίνωση στο 2^ο Επιστημονικό Συνέδριο Πανελλήνιας Ένωσης Σχολικών Συμβούλων, *Εκπαιδευτικές Πολιτικές για το Σχολείο του 21ου αιώνα* Θεσσαλονίκη. Ανακτήθηκε από: [https://www.pess.gr/attachments/article/256/%CE%93%20%CE%A4%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82%20\(%CE%9D\)%20%20%CE%A0%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CE%BF%CF%85%20%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B5%CE%B4%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85.pdf](https://www.pess.gr/attachments/article/256/%CE%93%20%CE%A4%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82%20(%CE%9D)%20%20%CE%A0%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CE%BF%CF%85%20%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B5%CE%B4%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85.pdf)

F%85%20%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B5%CE%B4%CF%81%CE%AF%
CE%BF%CF%85.pdf